

Mācīšanās mācīties (MM)

Nozīmīgs skolas mērķis ir iemācīt skolēnu būt par neatkarīgu domātāju, kurš pārziņa savu domāšanu un uzvedību, prasmīgi vada savu mācīšanās procesu un efektīvi sasniedz sevis un sabiedrības izvirzītos mērķus. Mācīšanās mācīties caurvija nodrošina skolēnam zināšanas un prasmes, kā efektīvi iemācīties jaunas zināšanas un prasmes atšķirīgās jomās jebkurā dzīves kontekstā. Skolēns apgūst dažādas stratēģijas, kas palīdz strukturēt domāšanu un uzvedību, lai varētu visās dzīves jomās patstāvīgi izvirzīt mērķus, plānot to sasniegšanu, novērot paša progresu, veikt izmaiņas, novērtēt iemācīšanās procesu un rezultātus.

Caurvijas mērķis ir nodrošināt skolēnus ar iemācīšanās stratēģijām un mācīšanās mācīties prasmēm (Hattie & Donoghue, 2016). Iemācīšanās un sasniegumi nav viens un tas pats. Vairāk iemācoties specifiskā jomā, rodas sasniegumi, savukārt tie veicina labāku iemācīšanos. Iemācīšanās stratēģijas palīdz strukturēt skolēna domāšanu, lai varētu plānot, izvirzīt mērķus, novērot un uzraudzīt paša progresu, veikt izmaiņas, novērtēt iemācīšanās procesu un rezultātus.

2.1. Kāpēc nepieciešams attīstīt mācīšanos mācīties?

Viens no skolēnu lielākajiem izaicinājumiem ir spēt uzraudzīt, kontrolēt un vadīt savus domāšanas un uzvedības procesus mācību laikā. Liels empīrisko pētījumu klāsts nodrošina vienprātību pētnieku vidū, ka pašvadītas mācīšanās spējas būtiski ietekmē akadēmiskos sasniegumus (piem., Chung, 2000; Paris & Paris, 2001; Winne, 1995; Zimmerman, 1990; Zimmerman & Bandura, 1994; Zimmerman & Martinez--Pons, 1988), kā arī mācīšanās motivāciju (Pintrich, 1999). Pēdējo desmitgažu pētījumi skaidri parāda, ka jau pirmsskolas bērni var un spēj iemācīties vadīt savu mācīšanos (piem., Biemiller, Shany, Inglis, & Meichenbaum, 1998; Bronson, 2000; Perry et al., 2004; Hattie et al. 1996; Perry, VandeKamp, Mercer, & Nordby, 2002; Whitebread, 1999). Mācīšanās mācīties spējas kā prasmes vadīt savu impulsīvo uzvedību un pienācīgi pievērsties mācībām ir cieši saistītas ar mācību progresu un sasniegumiem neatkarīgi no intelekta rādītājiem (Blair & Razza, 2007).

2.2. Kā attīstīt mācīšanos mācīties?

Lai skolēns apgūtu mācīšanās mācīties kompetenci:

a) stratēģijām kontekstuāli jāsaistās ar mācību saturu. Pētījumi rāda, ka pašvadītas domāšanas, mācīšanās prasmes skolēns labāk apgūst konkrētā specifiskā jomā (piem., Perels, Guertler, & Schmitz, 2005);

b) mācību programmām jābūt veidotām tā, lai nodrošinātu atbalstošu vidi, kurā skolēnam būtu iespēja izmēģināt un trenēt pašvadītas domāšanas, mācīšanās prasmes (Van Hout-Wolters, Simons, & Volet, 2002);

c) jānodrošina iespēja mācīšanās mācīties prasmes izmantot citās jomās, turklāt šī pārnese ir jāamāca tieši, nepārprotami (Fuchs et al., 2003a, 2003b).

Biežāk izmantotās un efektīvākās stratēģijas, kas tiek mācītas, ir: mērķa izvirzīšana (noskaidrošana, izvirzīšana, kritēriju noteikšana, optimāla mērķa formulēšana utt.), mācīšanās plānošana (resursi, paņēmieni utt.), sevis motivēšana, uzmanības vadīšana, lietoto stratēģiju maiņa, atbilstošas palīdzības meklēšana un sevis novērtēšana.

Procesam, kurā skolēnam ir iespēja vadīt savu mācīšanos, ir jābūt ilgtermiņa, lai rastos iespēja savu darbu plānot uz priekšu un attiecīgi vērot un prognozēt tālākās darbības. **Mācīšanās mērķis** definē, kas būtu jāapgūst tūlīt veicamajā uzdevumā, un ļauj saprast, kā tas saistās ar šī brīža un tālākā nākotnē apgūstamo vielu. **Snieguma kritēriji** nepieciešami, lai izvērtētu, vai un kādā mērā sasniegti iepriekš izvirzītie mācīšanās mērķi (gan izaugsmes, gan sasniegto rezultātu ziņā).

Ar laiku jāļauj mācību darbu plānot skolēniem pašiem:

- izlemt, KĀ – kompleksu uzdevumu sadalot mazākos, izvēloties metodes un rīkus, ko izmantos;
- izlemt, KAD – pašiem veidojot laika rāmi, uzdevumu paveikšanas termiņus u.tml.;
- izlemt, KURŠ – pieņemot lēmumus par lomu un pienākumu sadali;
- izlemt, KUR – lemjot, kuri uzdevumi jāveic klasē, skolā, ko var vai vajag izdarīt ārā vai mājās.

2.3. No kā sastāv mācīšanās mācīties?

Mācīšanos mācīties var nosacīti iedalīt trīs daļās (fāzēs): plānošana, sevis uzraudzīšana un sevis novērtēšana.

MM fāzes	Elementi	Piemēri skolēna pašrefleksijas jautājumiem	Piemēri skolotāja darbībām klasē
Plānošana	Mērķu izvirzīšana	Kāds ir uzdevums?	Rosina domāt par stratēģijām (<i>Ko jūs varētu darīt, ja radīsies problēmas? Ko jūs darīsiet tālāk?</i>)
	Stratēģisko lēmumu pieņemšana	Kāds ir mans mērķis? Kādu informāciju un stratēģijas lietošu?	Māca plānošanu un formulē gaidas par plānošanu (<i>Kā mēs to darīsim? Par ko mums jādomā?</i>)
	Pašefektivitāte	Cik daudz laika un citu resursu man vajadzēs?	Aicina skolēnus prognozēt izdošanos, paredzēt riskus (<i>Ja mēs darīsim šādi, paveiksim to minūtes laikā. Vai tas palīdzēs?</i>)
	Dabiska interese		
Uzraudzīšana	Uzmanības noturība	Vai man ir izpratne par to, ko daru?	Rosina pārbaudīt, sekot līdz virzībai. (<i>Vai pārbaudīji, ko tu saskaitīji?</i>)
	Iekšēja prasību uzturēšana	Kāda ir uzdevuma nozīme? Vai esmu ceļā uz savu mērķi?	Reflektē par savu domāšanu. (<i>Es arī šo pagaidām nesaprotu. Mums visiem kopā par šo kārtīgi jāpadomā.</i>)
	Laika plānošana	Vai man nepieciešams veikt izmaiņas?	Paņēmienu, stratēģiju mācīšana. (<i>Mēs atrisināsim šo problēmu, darot...</i>)
	Palīdzības/atbalsta meklēšana		Reflektē par mācību uzdevuma informāciju. (<i>Te kaut kā trūkst, tas nedod lielu skaidrību.</i>)
	Pašnovērošana		Salīdzina risināšanas stratēģijas, refleksē par tām. (<i>Tas ir līdzīgs uzdevums, ko risinājām iepriekš. Mums ir jāizveido vairāki laukumi, tas būs ātrāk.</i>)
	Paša veidota seku sistēma		Māca pārfrāzēt, lai pārbaudītu, vai ir sapratis. (<i>Vai tu ar to domāji, ka...</i>)
Novērtēšana	Atgriezeniskā saite	Vai sasniedzu mērķi?	Rosina novērtēt. (<i>Vai tas bija grūti vai viegli? Kas mums izdevās?</i>)
	Cēloņu un seku analīze	Kas man palīdzēja sasniegt mērķi?	Reflektē par grūtībām. (<i>Šo gan bija grūti izdarīt.</i>)
	Pielāgošanās	Kas man traucēja? Ko nākamo reizi darīšu citādi?	Novērtē padarīto un salīdzina stratēģijas. (<i>Šis veids strādā, bet ar to nekas nesanāca.</i>)

Izmantoti Skola2030 materiāli